

ситуаціях емоційного напруження. Учитель повинен щоденно створювати сприйнятливий для дитини і комфортне середовище, попереджувати конфлікти, викликати ширший інтерес до того, що відбувається, налагоджувати співпрацю і дружні взаємини в учнівському колективі, робити усе можливе, щоб шкільне життя було радісним, наповненим життєвим смислом. Спільна праця педагога та учня сьогодні є пошуком істини в умовах навчального діалогу, співпраці та взаєморозуміння.

Важливо культивувати у наших студентів чуйне й оберегаюче ставлення до дитини, її ціннісно-смыслового розвитку та підтримки її індивідуальності. Водночас у внутрішньому світі ще сьогоднішнього студента має переважати дбайливе ставлення до себе, самоповага, прийняття себе, відчуття власної цінності, віра в успіх, оптимізм, довіра і внутрішня свобода. Такий молодий учитель у недалекому майбутньому здійснюватиме проектування та моделювання безпечного освітнього середовища для своїх учнів, яке буде вільним від насилля, відповідатиме віковим, статевим, психофізіологічним особливостям молодших школярів та сприятиме якнайповнішому розвитку інтелектуального, особистісного і творчого потенціалу дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баева И. А. Тренинги психологической безопасности в школе / И. А. Баева. – СПб. : Речь, 2002. – 251 с.
2. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору / В. Г. Кремень. – К. : Педагогічна думка, 2009. – С. 412 – 413.
3. Ясвин В. А. Образовательная среда : от моделирования к проектированию / В. А. Ясвин. – М. : Смысл, 2001. – 356 с.

Ганна Ковальська,

магістр,

Херсонський державний університет

ПРОБЛЕМА НАСИЛЬСТВА НАД НЕПОВНОЛІТНІМИ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

У статті проаналізовано результати анкетування підлітків з метою вивчення стану шкільного насильства. З'ясовано, що поширеним видом насильства в учнівському середовищі є психологічне насильство. Розглянуто особливості профілактичної роботи шкільного психолога.

Hanna Kovalska

THE PROBLEM OF VIOLENCE AGAINST TEENAGERS AT EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article provides analysis of the results of questionnaire carried out among teenage students to examine the state of teen violence in educational institutions. It is identified that psychological violence is the most common type of violence that students may experience. The article outlines the particular features of prevention activities of a school psychologist.

Насильство над дитиною – це фізичний, психологічний, соціальний вплив на дитину з боку іншої людини (дитини чи дорослого), сім'ї, групи чи держави, що змушує її переривати важливу діяльність та виконувати іншу, що суперечить, або загрожує її фізичному та психічному здоров'ю. Феномен насильства є глобальною проблемою у сучасному світі [1; 5]. Щоденно на сторінках газет, телебаченні, в Інтернеті з'являється величезний об'єм інформації про різні види насилля щодо неповнолітніх. Нами було проведено анкетування підлітків з метою вивчення їхнього ставлення до цієї проблеми та можливостей профілактичної подальшої роботи шкільного психолога з неповнолітніми. Загальна кількість досліджуваних склала 157 осіб – учнів ЗОШ, віком від 14 до 16 років із матеріально забезпечених сімей. Дослідження проводилося анонімно, що підвищує достовірність його результатів.

З'ясовано, що 89,4% респондентів вважають проблему насилля актуальною у нашому суспільстві; 7,6% – заперечують. Слід зазначити, що 23% підлітків вважають, що поширеним проявом насильства в навчальному закладі є булінг, тобто насильство старших дітей над молодшими, 18% – насильство між однолітками, 15% – між представниками різної статі. 16% респондентів вказали на насильство «вуличне»; 13% опитаних підлітків вказали на насильство дорослих над дітьми, 13% – на насильство у суспільстві. Лише 3% респондентів заперечують існування насильства в суспільстві.

Особливу небезпеку для розвитку особистості, на думку учнів, становлять такі види насильства як:

- Психологічне (емоційне) насильство в сім'ї – 25%;
- Фізичне насильство – 24%;
- Сексуальні кривдження – 42%;
- Фізичний недогляд (занедбаність) дітей – 14,7%;
- Невиправдані покарання дітей батьками – 22,3%;
- Моральне насильство з боку вчителів – 22%;
- Фізичні покарання вчителями – 10%.

Як засвідчив аналіз отриманих даних, відповіді учнів відзеркалюють поширення різних видів насилля, що існують у «дорослому світі». Батьківська сім'я, школа, соціум є основою формування світогляду

та поведінки підлітків. Основні причини насильства серед неповнолітніх можна умовно поділити на три групи факторів, які пов'язані: із зовнішніми впливами (виховні проблеми, криза в суспільстві, вплив ЗМІ); із вживанням алкоголю і наркотиків; з неефективною дією окремих соціальних інституцій. Найбільш вагомими у виникненні насильства, на думку школярів, є: вживання алкоголю та наркотичних речовин – 54,8%, недостатнє виховання в сім'ї – 42%. Далі за рейтинговою шкалою: криза у суспільстві – 31,4%; вплив ЗМІ – 23,9%; наслідування дітьми дій дорослих – 23,8%; неефективна дія правоохоронних органів – 17,9%; недостатній рівень виховної роботи у школі – 3%.

Свідками жорстокого поводження з друзями, однолітками, школярами було 49% школярів. Майже стільки респондентів (48%) не стикались з насильницькими діями. Варто зазначити, що 29% учнів вважають, що підлітки дізнаються про «технологію» насильства з випусків новин і кримінальної хроніки, 31% – з кінофільмів, 27% – з комп'ютерних ігор, 28% – від друзів, і лише 5% – з книжок.

З'ясовано, що 86% підлітків зазнавали морального приниження, обзивання, тобто емоційного насилля, що може призвести до розвитку фобій, депресій, афективно-тривожного сприйняття самотності, академічної неуспішності, дисгармонійності у відносинах, формування комунікативної некомпетентності, а також – до проявів неконтрольованої афективної поведінки. 33% респондентів зазнали фізичного насилля, побиття, ляпасів від батьків, тому вони мали депресію, погану успішність, порушення міжособистісних відносин, низьку самооцінку, аутоагресивну та девіантну поведінку. 24% підлітків вказали на пограбування (у них відбирали гроші, речі, мобільні телефони). 5% опитаних зазнали нападу групи.

Аналіз результатів відповідей респондентів на питання «До кого б Ви звернулися у випадку переживання насильства?», засвідчив наступне: у першу чергу підлітки звернулися б за допомогою до батьків (76%), потім – до друзів (61%); до міліції (42%). До психолога за допомогою звернулося б 39% учнів та до вчителів – 17%. Лише 5% підлітків діяли б самостійно на власний розсуд. Серед найважливіших агентів впливу на неповнолітніх 31% учнів вказали на вулицю, 25% – на сім'ю, 20% – школу, 14% – релігію, і 10% – державу. У цьому контексті важливо зосередити увагу на взаємодії та співпраці школи з батьками. Також важливо посилити роботу із вчителями з формування психологічної компетентності та розвитку навичок ефективної взаємодії з підлітками та надання їм допомоги щодо протидії шкільному булінгу.

Особливу роль у попередженні насилля відіграє корекція агресивної поведінки підлітків, які стали жертвами шкільного булінгу. Вони сприймають світ як ворожий та небезпечний і переносять це на ставлення до інших людей. Діти, що пережили психологічне насильство, дуже рідко висловлюють позитивні емоції, їх основні почуття – гнів, лють, страх, хвилювання. Внутрішній світ цих дітей не тільки характеризується переважанням негативних почуттів, а й відсутністю вміння справлятися з ними, контролювати і адекватно проявляти, наприклад, агресію. Профілактика насилля також здійснюється шляхом роботи з батьками та педагогами. Їм надається інформація, що допомагає усвідомити насильницькі дії щодо дітей, підвищує відповідальність за їх виховання. Психолог знайомить батьків та педагогів з тим, як захистити права жертв насилля та попередити формування у дитини моделі віктимної поведінки.

З метою профілактики психологічного насильства серед учнів підліткового віку, шкільному психологу доцільно проводити заняття з дітьми, які мають низький рівень самооцінки, які зазнають труднощі в спілкуванні з однолітками, в класі займають позицію знехтуваних, аутсайдерів, наприклад, за робочим зошитом «Я не дам себя обижать». Проведення Школи безпеки з метою навчання ненасильницькій взаємодії як способу успішної соціалізації юнацтва вклучає розвиток навичок прийняття рішення в кризових ситуаціях, стабілізацію адекватної самооцінки, укріплення структури «Я – дорослий», розвиток адаптаційних навичок поведінки тощо. Отже, важливим завданням психолога у роботі з підлітками, які пережили психологічне насильство, є розвиток нових способів саморегуляції у відносинах з іншими людьми та щодо себе [3, с. 11].

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева И. Жестокое обращение с ребенком. Причины. Последствия. Помощь / И. Алексеева, И. Новосельский. – М.: Генезис, 2005. – 256 с.
2. Волкова Е. Проблемы насилия над детьми и пути их преодоления / Е. Волкова. – СПб.: Питер, 2008. – 240 с.
3. Ільїна В. Робота з дітьми, що постраждали від насилля. Методичні рекомендації для спеціалістів соціально-психологічної служби / В. Ільїна, М. Соцька. – Херсон, 2009. – 17 с.
4. Панок В. Соціально-психологічна профілактика стресів та стресових розладів учнів та студентів / В. Панок, І. Цушко. – К.: Ніка-Центр, 2007. – 164 с.
5. Подолання кризових ситуацій у освітньому середовищі. Методичні рекомендації. – Полтава: ПОІППО, 2007. – 16 с.